

Előfizetési díj.

Vidékekre postán vagy helyben házhoz hordva:	
Egész évre	12 frt.
Félévre	6 „
Negyedévre	3 „
Egy órára helyben	1 „
Vidékre egy hónapra előfizetést nem fogadtunk el.	
Egyes szám ára 5 kr.	
Megjelenik minden nap, az ünnepeket követő napok kivételével.	

KELET.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPI LAP.

Szerkesztői szállítás:

Belkirály-utca szeglet trencsini-vár 7. szám, hová a lap szellemi részét illető közlemények címzendők.

Az értékes cikkek díjazatnak.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Hirdetési díjak:

Ötször hasábozott garmond sor vagy annak tere 6 kr. Bélyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb és gyakori hirdetéseknek külön kedvezményt is nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket fölvesznek:

Bécsben: Oppelk Alajos (Wollzeile 22). Haase Wien Wallfischgasse Nr. 10.

Nyilvántartási cikke

garmond sora után 25 kr. fizetendő

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetések és hirdetések küldendők.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„KELET“

politikai és közgazd. napilap

1874 évi folyamára.

„KELET“ előfizetési ára:

Egy évre	12 frt.
Félévre	6 frt.
Negyedévre	3 frt.
Egy órára	1 frt.
Egyes szám ára	5 kr.

A lap szétküldésénél előforduló zavar kiküldése tekintetéből vidékekre 1 hónapra előfizetést nem fogadtunk el.

Az előfizetési pénzek, legzélszerűben postai utalvánnyal kiadó Stein János könyvkereskedésébe küldendők.

Nyolcz egyszerre beküldött előfizetés után tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

A „KELET“ kiadóhivatala.

Az állam és egyház küzdelmei.*

I.

(M. A.) Az állam és egyház küzdelmében, a mely ez idő szerint fél Európát betölti, misem felülőbb azon nyilatkozatok ellentétességénél, melyekben a küzdő felek saját maguknak s ellenfeleiknek célját kijelölik. Az állam, s vele egyetemben a szabadelvű pártok biztosítanak arról, hogy ezek ágában sincs a személyes lelkiismeret szabadságának, a vallási öntudat kérdéseinek, az istentisztelet s hitápolás formáinak érintése. A mihez ragaszkodnak, az csak az állami törvényhozás kötelező ereje minden egyén és testület, tehát az országból fennálló egyházakozségek s vallási egyesületek külső jogviszonyai tekintetében. Készek megadni ezeknek minden kívánatos jogot, épen úgy, mint p. a városi vagy falusi községeknek vagy iparos corporatióknak, csak hogy e jogok mértéke itt is, amott is az állami törvényhozás által határozottasság meg. Épen ebben tá-

*) V. 6: H. v. Sybel: Klerikale Politik im neunzehnten Jahrhundert. Bonn, 1874.

A

„KELET“ TÁRCZÁJA.

A pálinka-kórság, (Alkoholismus.)

Motto: Quid leges sine moribus?

II.

(Folytatás.)

A borláng lassanként vált népszerűvé Franciaországban. A XVI-ik század kezdetétől gyógyszerári készítmény volt az, melynek készíthetése a patikáriusok kiváltságai közé tartozott; s később I. Ferenc király idejében létezett „destillátorok társulata“ jussai közé ment át. A főződékek száma lassan szaporodott s inkább a külországi szükséglet kielégítése végett. Mert Franciaországban, hol verőfényes hegyoldalon oly sok és oly kitűnő bor terem, az időben legalább még nem szorultak pálinkáikra. Ha agórg és latin írók szerint a gallusok voltak az elsők, kik a boritalra adták magukat; ok voltak az utolsók, kik a pálinkáitalkat megkedvelték. Állítólag a XVII. században Franciaországból igen sok pálinkát vittek ki Angliába. XIV. Lajos idejében a szeszlikörök némelyikét nagyban kedvelték, s maga a nagy király is igen szerette a rozsolist. E lírkőrfaj Olaszországból származott át Franciaországba, benne a szesz egy drosera-nak rossolis-nak nevezett növény nedvével lett megillatosítva. Rossolis = rosea solis, vagy a nap barmatja, nevére növény, egy állású nedvtől nyerte, mely cseppekből formált korona alakjában körös-körül a viráglevelekre szokott lerakodni. A középkori vegyészek (alchymisták) bámulatra ragadtattak e növény sajátosságai által, melynek ragadós szálai az érintésre mozgásba jönnek; nagy becsben tartották azt s egy rakás szerhez alkotrésztul használták. Meglehet hogy e középkori emlékeknek vagy talán csak a divatnak köszönhető a rozsolis a kegyet, melyben részesíték, s a melyet egyáltalán nem érdemelt meg; mert a növény ned-

lálják úgy a személyes vallásszabadságnak a hierarchiai önkény s elnyomás elleni nélkülözhetlen védőbástyáját, mint az állami önállóság egyik fontos biztosítékát is a pápának középkori világhatalmának megújulhatása ellenében.

Élénk buzgalommal utasítja vissza e fel fogást a clerikális párt. Állítása szerint az állam azon igénye, hogy törvény által szabályozza az egyházi jogviszonyokat, jogellenes, halállos veszély a cath. vallásra nézve. Küzdelme tehát a személyes lelkiismeret szabadsága, az egyháznak szükséges önállósága melletti küzdelem. E párt — önön nyilatkozata szerint — szabadságot óhajt magának, szabadságot az egyháznak, szabadságot mindenkinek. Küzdelme csak az állam modern, pogány mindenhatósága ellen irányul. Ez értelemben követeli az állami hatalomkörnek minden irányban való megszorítását, az egészség- s iskolarendőrség eltörlését, az egyház fölötti államfelügyelet eltörlését. Nem fogadja el az egyéni szabadságjogoknak semmiféle állami korlátozását, s az állami iskolakényszer megsemmisítésével általános tanszabadságot követel. Az államhatalom elleni érvetében a legteljesebb radicalis pártokkal éreikszik. S ha felhozzák ellene, miszerint csak azért akarja az egyént elvonni az államtól, hogy az egyház hatalomnak szolgál-tassa át; ha emlékeztetbe idézik, hogy a középkor pápai tüzzel-vassal nyomtak el minden szellemi szabadságot, s feltétlen hódolatot követelnek a királyok- és népektől: válaszul adja, hogy igen gyűlöletes dolog századok előtti s az akkori viszonyok által indokolt nézetek a mai teljesen megváltozott körülmények közt használni fegyverül; hogy az egyházban is ma már mindenki lehetne tartja a középkor megújítását, s a legnagyobb valótlanság azt állítani, hogy a mai egyház is az után törekszik, s nem a vallási öntudat szabadságát óhajtja. S ha szemébe mondják a clerikális párt-nak, hogy az általa csalhatatlannak elismert pápa minden alkalommal magának követeli régi elődeinek valamennyi jogát, egyszerűen annyit jegyez meg, hogy mindez pusztán a Rómában már szokássá vált irodai stylus, a melynek napjainkban mi gyakorlati jelentősége sincs.

A küzdelem ilyformán a történelmi tények terére jut, s előáll — a mi dogmaticus vitá-lyoknál elérhetlen — a biztos eldöntés lehetősége.

ve csipős kesernyész ízű, az egészségre ártalmas; tapasztaltatott ugyanis, hogy a rétek, melyeken a drosera nagy mennyiségben terem, rossz legelők hírében állanak.

Egy más kedvező itala volt az udvarbeli személynének s a polgárságnak a XVII. században a ratafia, melynek különböző fajtái tulajdonképpen nem egyebek díféléből; de mindez idegtompító itallalokkal a XVII. század folyamán, legalább Franciaországban, nem igen éltek vissza. A XVIII-ik században a pálinka-ital már szokottabbá vált s kezdék észrevenni a túlságos használat káros következményeit. Az angolokkal folytatott háboru által terjedt el az leginkább Franciaországban. Mert az angol katonák már a XVI. században megtanulták kedvelni németalföldi csatározásai közben az égetett bort „brand wine“ s haza térve családi tűzhelyeikhez, elterjeszték a szivertűt, a brandy használatát, mely segíté őket egykor a számtalan fáradalmak elviselésében. Amerikai írók szerint az iszákosság az Egyesült Államokban a szabadságharc hagyatéka. A németországi hosszasan tartott és pusztító háboru ugyan-ezt eredményezték. Legújabbban pedig az afrikai telepekben állomásozott francia katonák hozták onnan haza magukkal az ürm-pálinkával (Absynth) való élés rosz szokását; mely aztán a hadseregből elterjedt a nép közzé.*) Mind a mellett a baj első kelet-

*) Nálunk Magyarországon és főként a szegényebb Erdélyben az alsóbb néposztály és pedig legkivált a románuság nagyon neki adta magát a pálinka italnak. Ugy hogy ez ellen jónak láttam már 1838-ban G. T. M. egy Kolozsvárt megjelent németből fordított kisnyelvűben: „Pálinka-kórság“ felszólalni. A román népművelési társulat, Sz. Ujvári gyűlésen bár más tárgyról szóla Soósmezei Vajda László figyelemztetett a túlságos pálinka ital veszélyeire, mely elcsatnyúlással fenyegeti a román népet. E tárgybán Munteanu J. és Petricu J. uraktól is jelent meg Brassóban egy intézközlet, ilyezim alatt: „Infrasciolele conseruiente ale buturi de vinarsu-rahiu.“ De „quid leges sine moribus? Mit ér a sok irka firke és beszéd: ha nem igyekeznek az illetők, kiknek szívükön kellene, hogy fekdjék a román nép java, prohibitiu társulatok alkotása által egész a legalsó néposztályokig, igazán apostoli módon, terjesztani, átültetni és meggyökereztetni a nézetet, hogy a pálinka: méreg.

A ford.

A magyar kormány alkudozásai a román miniszterinnal a román vasutak csatlakozását illetőleg a magyar vasutakhoz, mint a „P. Lloyd“ írja, nem folynak úgy, a mint azt remélték. A magyar kormány mely előbb azt az álláspontot foglalta el, hogy az orsovai csatlakozás csak a Brassó melletti csatlakozással egyidejűleg történhetik, újabb időben azt az engedményt tette, hogy a plojești-i vonal a tömösi szorosig másfél évvel később apható át a forgalomnak, mint az Orsovai erő vonal. Ezzel a magyar kormány a levég-sőbbet megtevé, és kérdéses még, vajon a magyar országgyűlés még csak ennyit is fog-e engedni. Magától értetődik, hogy a magyar kormány, ha már ily engedményt tett, arról is fog gondoskodni, hogy a viszontengedmény ne váljék teljesen illuzióriussá, a mennyiben a plojești-tömösi vonal építettik ugyan, de az Orsova felé vezető vonal oly kedvezményekben részesül, hogy az összes közlekedés e vonalra tereltek s az erdélyi vasutak ez által nagyon szenvednek. A magyar kormány ennek folytán a külügyi hivatal által azt a határozott kívánatot fejezte ki, hogy Románia vállalja magára a felelősséget, miszerint az orsovai és tömösi vonal az úrszabályokra és minden egyéb kedvezményekre nézve mindenkör egyenlően fog részesülni. E követelés Bukarestben nagy nehézségekre talált, azt mondják, hogy Románia általa megaláztatik; azonban e nézet vagy téves, vagy pedig valamit rejt magában, a minek nem akarnak nyílt kifejezést adni. Téves azért, mert a magyar kormány nem állítja föl követelését egyoldaluan, melyet a román kormányra rá akar erőszakolni, a nélkül, hogy viszontengedményt ne adna érte; sőt ellenkezőleg nemzetközi szerződés kötéséről van szó, melyreafogva mindegyik fél jogokat nyer és kötelezettségeket vállal magára; nemzetközi szerződés pedig nem rejthet magában megaláztatást.

Bukuresti szemle.

Érdekelheti önköt is mint szomszédokat az a szivélyes viszony, melyben Serbia és Románia most egymáshoz állanak s melyet IV. Milós látogatása még inkább szilárdíthat. A múlt hét három első napja mind ünnepélyből állott, IV. Milós fogadtatása s itteni időzése okozták az ünnepélyt. Május 17-én lépett IV. Milós a smirdai állomáshoz románföldre, hol Florcszkó, Kantakuzeno belügyéri titkár fogadta. I. Károly Kománág — Bukurestől az első állomás — ment elibe fejedelmi vendégének, a hol egymással kezét szorítva együtt jöttek a filareti állomáshoz, itt I. Károly elvált s a Kotrocseányba vonult vissza, minthogy a családi gyász még nem telt el, IV. Mi-

kezésének nyoma nem keresendők oly messze távolban; elég ha az 1824-ik évre visszamegyünk, midőn a szemes gabna nemekből való pálinka főzés általánosab elterjedést kezdett nyerni; ez iparagot mind nagyobb nagyobb mértékben kezdték aztán üzni s ennek folytán a pálinka ára mindinkább s inkább kezdett csökkenni s Europa s az 5 világörész el lettek árasztva az egészségre nézve ártalmas likörökkel, melyek miután a csontvelőig mérgezték volna meg a nagy városi lakosságot, most már a kisebb városok és falvak lakói közé is, a legrejtettebb helyekre, havasok tetejére s erdők mélyére elhatolt.

Hivatalos adatok szerint a Franciaországban fogyasztott pálinka mennyisége negyven évek lefolyta alatt megkétszereződött. 1831-ben egy egyévre éven át 1 liter pálinka fogyasztása esett: 1869-ben 2.54 liter. A különböző italok készítésére, főzésére és árulására feljegysitottak s kiváltságoltak száma Franciaországban 371,151-et tesz ki. Tehát minden 100 lakóra egy pálinka- s egyéb ital-mérési jog esik; világos, hogy e feltűnően nagy szám nincs arányban a lakosság természetesen igényeivel. Az elfogyasztott borszesz készítmények közt legerősebb pálinka-nem, a cognac, mennyiségét illetőleg igen csekély számmal szerepel; egyedül városokban isszák azt s ott is csak a jobb módúak. Falvakon a repából, a különböző fagybanemekből nyert pálinkafajok játszik a főszerepet; városokon a nyers pálinka főlék nem igen felelnek meg már többé a finomított izlésnek. A kedvező italok a városokon: a gyomor erősítő keserűk u. n. magenbitterek, melyek nem egyebek, mint különböző kesernyész és aromatisus anyagokat tartalmazó növényeknek, az aloenak, gentianának s rebarbarának borszeszbeni macerálása által nyert italok; az ürm-pálinka — wermuth — különféle növényeknek erős szesz tartalma fehér borokban való forrása. Végülre legelterjedtebb pálinka faj, az u. n. vegyes — melé — melyet ánis s menta hozzáadás által tesznek pikánssabbá.

De nem feladatunk itt a különböző pálinka-nemeket s azok készitési módját elősorolni; figyelemztetünk azok veszélyességére, mely részes befo-

lós a fejedelem kocsián vonult a Károly palotájába a nép ezrei között. Legelső tette az volt, hogy kocsi-ra kapva kirándult a Helena Asyiba s ott Mária sirjára egy fehér koszorút tett. Valóban fejedelmi kegyelet volt s itt rendkívül jó hatást tett. Este udvari ebéd, melyen a miniszterelnök üdvözölte a fejedelmi vendéget. Ezután kirándult a Kotrocseányba és ott maradt a gyászoló családnál 11 óráig. Hétfőn a kotrocseányi fensikón katonai szemle tartatott, melylyel IV. Milos nagyon meg volt elégedve s szivélyesen üdvözölte a román tiszti kart. Azután fogadta a törvényhozó testületet, konszokat stb. Kedden több látogatást tett pl. a metropolitnál, Gyika Döménél, Catargiu elnöknel, Boereskunál. Az európai nagy uralkodók látogatása méltó utánpótlásra talált a kisebb fejedelmeknél. Nem lesz ebből tehát háboru, mint a vérmesek jóslgaták, ámbár még a félhivatalos lap sem mulasztja el a jövőbe kacsingatni, csak hogy nem a Tisza felé. „Románia, Serbia és Grecia arra vannak hivatva, hogy majd jobban egyesüljenek és közösen működjenek. Egyesülésük a sikert biztosítandja. A Porta ezt meg nem akadályozhatja, bármit tegyen s bár akárhány izben cserélgesse minisztereit, senki sem képes a dolgok természetét és az érdekek ereje ellen harcolni.“ A mint látja ön, ki vannak feledve innen a bolgárok és feketehegyiek azon egy okból, hogy a szövetségek számára maradjon felosztani való is. „Ha ezért a szultán megneheztelne, akkor roszul ismeri a dolgok természetét és század szellemét. Azt beszélik, hogy a szultán elbocsátotta Rasid Pasa külügyérét, mert e flóserb volt. Ha az így van, csak is azt bizonyítja, hogy a volt miniszter jobban ismeri az idők jeleit. Ha pedig a szultán azért bocsátotta el Rásidot, mert talán attól tart, hogy keletnépei szövetkezhetnek, akkor minden hónapban megcserélheti, mert a solidaritás naponta fog erősödni.“ Így harcaziaskodik a „Pressa“, a mi azonban csak komplement a fejedelmi vendég számá-ra, mert senki sem tudja jobban, mint a „Pressa“, hogy a fehérek csak a béke idejében kormányozhatják Romániát, háborus napokban az ok szerepük lefogna jární s hazájukban meg sem maradhatnának. Az országgyűlés színlalai mögött történők sem jóslnak kedvező jövőt a fehéreknek, ha eddig békés programjukról eltérnének. „A mik ott történnek, fontosak és a közönséget kezdik érdekelni.

Tizenkét napja, hogy meg van nyitva és még semmi látatja sincs. Mi lehet oka, nem tudjuk, de annál aggasztóbb, mert e hó végén bezáratik s alig van már idő a törvényjavaslatok megvitatására. A tételesség okát sokféleképen értelmezik. A vörösek s élükén a Románu már is tapsolnak s hirdetik, hogy készen van a kamarában a coalitio több politikusk között a miniszterium megbuktatására.“ Ha maga a

lyás a helytelen időben s nem illő körülmények közti élvezés által még növeltetik: többnyire éhómra isszák ugyanis a pálinkát, akkor midőn a gyomor a legérzékenyebb a különböző ingerek irányában s midőn felszívási képessége a legnagyobb s a leggyorsabban végemenő. Nem lehet eléggé erőlyesen kikelni a hygieina nevében, a közegészség ügy érdekében, a falusi és városi napszámosok és egyéb munkások azon rosz szokása ellen, miszerint pity-malaktör, midőn alig hagyták oda éjjeli nyughe-lyüket, nem mulasztják el az u. n. hajnali ital-kát magukba önteni, azon különös ürügy alatt, hogy az által az éjjel meggyűlemllett rosz nedveket közöm-bösítsék s az elnyálkásodást elmulasztják, a „férgot megöljék.“ Ez esztelen szokás, melyet eléggé kár-hoztatni nem lehet, a leghathatósabb eszköz egy idült pálinkakórság létrehozására, minden következ-ményeivel egyetemben.

De maguk a nők sem irtóznak többé az iszák-osságtól kárhozatos szenvedélytől; ha a pálinkás bol-tokba szegyelek is bemenni, de a szatócsnál s kis kereskedőnél, hol egyéb szükségleteiket, reggelen-ként bevásárolják, mindig kapnak dugva árult pá-linkát, hol azt titokban ihatják; sőt még bizonyos helyeken anyaira szegyeletlenek a nők, hogy férfiakkal vegyest isznak a pálinkás boltokban. Szól-junk-e a különböző vásárok és bucsujárások alkalmával tapasztalható förtelmes jelenetekről, midőn férfiak és nők egyaránt holtreszegen dőlnek az út-széli árokokba.*) A nők szerencsére még eddig nagyob-bára kivételt képeztek. A romaiak szigorúan bün-tették a nőknél a részegességnak még csak látszatát is. Plinius leír egy esetet, midőn egy matrona éhhálálra ítéltetett azért, mert férjének azon acs-kóját, melybe az a pinzeze kulcsát rejté, felnyitá.

(Folytatás következik.)

*) Mintha csak a mi kolozsvári vásárainkat látna volna szerző: s szép városunk külmónostorntoza felől végén a vám körül vásárapokon lefolyó aesthetikai jeleneteknek lett volna tanúja.

A m. kir. mérnöki hivataltól.

Kenessy Kálmán, a buzavetőmag nemesítéséről.
Ára 50 kr.

**MEYERS
KONVERSATIONS
LEXIKON**

*Subskriptions-Einladung auf die
Dritte Auflage*

mit
360 Bildtafeln und Karten.

Heftausgabe:

240 wöchentliche Lieferungen à 3 Gr.

Bandausgabe:

30 broch. Halbbände à 1 Thlr. 10 Gr.
15 Leinwandbände . . à 3 - 5 -
15 Halbfranzbände . . à 3 - 10 -

Bibliographisches Institut
in **Leipzig**.

Tartalom: I. A svihák.— II. Pulszki Agoston.— III. báró Kemény Gábor.— IV. Széll Kálmán.— V. Bujanovits Sándor.— VI. Gorove István.— VII. Szilágyi Dezső.— VIII. Hoffmann Pál.— IX. Pa-

czimzett vendéglői helyiség — a kereskedés kivételé-

Ugyszintén kitűnő minőségű **fagygyugyertya és szappan** gyártmányait.